

Ortaöğretim Öğrencilerinin Aleksitimi Düzeyleri İle İletişim Becerileri Arasındaki İlişki¹

The Relationship Between High School Students' Levels of Alexithymia and Communication Skills

Tuncay SEVİNDİ^a, Hatice KUMCAĞIZ^b

^aOndokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Samsun, Türkiye

^bAmasya Sabuncuoğlu Şerefeddin Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Amasya, Türkiye

Öz

Araştırmanın amacı ortaöğretim düzeyinde okuyan öğrencilerin aleksitimi düzeyleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma ilişkisel tarama modelinde desenlenmiştir. Çalışma grubunu Amasya il merkezindeki liselerde öğrenim gören 395 kadın 393 erkek toplamda 788 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın verileri 'Toronto Aleksitimi Ölçeği' ve 'İletişim Becerileri Envanteri' ile toplanmıştır. Verilerin analizinde Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu, Basit Regresyon Analizi, Çoklu Regresyon Analizi, T testi ve MANOVA kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, aleksitimi düzeyi ile iletişim becerisi arasında negatif yönde yüksek dereceli ilişki olduğu, aleksitimi düzeyinin iletişim becerileri üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu ve öğrencilerin aleksitimi düzeyleri ile iletişim becerileri arasında cinsiyetin anlamsal bir farklılığa yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

Abstract

This study aims to investigate the relationship between high school students' levels of alexithymia and communication skills. The study used a relational screening research design. The study group consisted of 788 students (395 females and 393 male) attending high schools in the city center of Amasya. The data were collected using the 'Toronto Alexithymia Scale', 'Communication Skills Inventory', and a personal form. The data were analyzed using the Pearson Correlation Coefficient, regression analysis, analysis of multi-regression, test T, and multivariate analysis of variance (MANOVA). The analysis results indicated a high negative between the students' levels of alexithymia and communication skills. The level of alexithymia level had a significant effect on communication skills. The variable gender led to a significant difference in the students' levels of alexithymia and communication skills.

Anahtar Kelimeler

aleksitimi,
letişim
iletişim becerisi

Keywords

alexithymia
communication
communication skill

1. İlk yazarın ikinci yazar danışmanlığında tamamladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Extended Abstract

As humans are social beings, they need communication to survive and to live in a society. Using communication skills, they express themselves and understand others (Cüceloğlu, 2000). People's emotions, thoughts, and behaviors should be consistent with each other for a proper maintenance of communication so that meaningful communication can be achieved.

Although people are involved in communication in every domain of life, there can sometimes be disagreements, failures, and misunderstandings in the communication process. A major cause of this problem is that people most often fail to understand and express their own feelings. Thus, when people's emotions cannot be understood, it affects communication. And such situations have given rise to studies on the power of emotions in the communication process. Especially in the last three to four decades, effects of feelings on communication have been frequently addressed in psychology and communication sciences.

Atasayar (2011) defines alexithymia as the inability to realize and express emotions and to understand the intensity of emotions. The term alexithymia was first used by Sifneos to describe this phenomenon. Alexithymia is of Greek origin and formed of *a*= absence, *lexis*=word) and *thymos*=emotions (Sifneos, 1977). Dereboy (1990) used 'the lack of words for emotions' as the Turkish counterpart of the term alexithymia, Şahin (1991) used 'emotional muteness', and Dökmen (2000) used 'thought slavery'. People who are depicted as emotionless, cold and dull-faced in daily life are usually alexithymic. Alexithymics tend to show no emotional response to any event or situation and look at them on the basis of pure reasoning and logic (Atasayar, 2011).

As alexithymics are unable to be aware of and communicate their, it is unfortunate to expect them to demonstrate a feeling of empathy. Alexithymics have difficulty in identifying their emotions, which leads to more challenges in making sense of them (Atasayar, 2011). Additionally, alexithymics are also more likely to have difficulty in behaving naturally and normally in the society due to their emotional infertility. To overcome these challenges, they trust others more than their own feelings and they act according to others' wishes; thus, they seem to be in harmony with their surrounding (Atasayar, 2011). For these reasons, alexithymic people, who are unable to identify and communicate their emotions, can have limited communication skills and do things they do not want to do in order to become consistent with their surroundings.

Against this background, there seems to be a close link between communication skills and an increased level of alexithymia. Thus, the purpose of this study is to investigate the relationship between high school students' levels of alexithymia and communication skills. To this end, the study surveyed 788 high school students (395 female and 393 male) in the center of Amasya in the 2016-2017 academic year. This study employed a relational screening research design. To collect data, the study used the 'Toronto Alexithymia Scale', 'Communication Skills Inventory', and a personal form.

Permissions needed to conduct the research were obtained from the Ondokuz Mayıs University Ethics Committee for Social and Human Sciences, Amasya Provincial Directorate of National Education, the managers of the randomly selected high schools, and the teachers responsible for the class where the measuring instruments were implemented.

After the assumption of normality was tested and met, the Pearson Correlation Coefficient was used to analyze the correlation between the students' levels of alexithymia and communication skills. A regression analysis was run to find out whether the level of alexithymia is a significant predictor of communication skills. A multivariate analysis of variance (MANOVA) was run to find out whether the students' levels of alexithymia and communication skills significantly differ by gender.

According to the analysis results, there is a strong negative correlation between students' levels of alexithymia and communication skills ($r = -.559$; $p < .01$). Thus, alexithymia has a significant effect on communication skills ($r = .556$, $r^2 = .309$, $F = 352.449$, $p < .05$). The students' levels of alexithymia explained communication skills at a rate of 30.9%. Eta-squared measuring the proportion of the total variance was found to be .024. Thus, the variable gender has a low effect on high school students' levels of alexithymia and communication skills.

In conclusion, a strong negative correlation was found between the level of alexithymia and communication skills. Thus, the students' levels of alexithymia significantly predicted their communication skills. This result seems to stem from the communicative disposition of alexithymics. Alexithymics maintain a very simple, mechanical, robot-like life far away from their inner world; they also tend to cope with problems superficially rather than extensively addressing them; they prefer taking measures to prevent the same problem from recurring (Direk, 2008). Alexithymics suffer emotional infertility due to their difficulty in identifying, describing and communicating their emotions (Atasayar, 2011; Koçak, 2005). Thus, alexithymics are more likely to have difficulty in being themselves and act naturally and by extension, they inevitably fail to emphasize with others (Krystal, 1979). While talking about the feelings of a previous unpleasant experience and communicating with others in the society, alexithymics tend to tell about what they think or what they do instead of expressing their feelings (Dereboy, 1990). As they are unable to identify and communicate their emotions and differentiate between their emotions and physical senses, they have problems in interpersonal communication (Özdemir, Güreş & Gürgen, 2011; Şaşıoğlu, Gürol & Tosun, 2014; Besharat, 2010). This research result is thus consistent with the literature in that the students' levels of alexithymia negatively affected their communication skills.

1. Giriş

Çevre ile etkileşim içinde bulunan insan, duygularını, düşüncelerini, rüyalarını ve umutlarını konuşma ve yazma yoluyla ifade ederek gereksinimi gidermeye çalışmış, okumak ve dinlemek suretiyle anlaşılma çabası içinde bulunmuştur. Bu ortak çaba iletişim gerçeğini ortaya çıkarmıştır (Çetinkaya, 2011). Birlikte kolay yaşamak, fikirlerin, gerçeklerin, düşünce ve duyguların paylaşılması anlamına gelen iletişim, alıcı ve göndericiyi kapsayan iki yönlü bir süreçtir. Dolayısıyla iletişim, iletme ve alma ile ilgilidir. İnsan yaşamı sürecinde; önemli yer tutan planlama, kontrol etme, problem çözüme, bilgi toplama ve değerlendirme gibi uygulamalar için iletişim önemlidir (Akinnubi vd., 2012). Sosyal bir varlık olan insan toplum içerisinde yer edinebilmesi ve yaşamını devam ettirebilmesi için iletişim kurmaya ihtiyaç duymaktadır. Bu şekilde kendini anlatıp karşılarındakileri anlamaktadırlar (Cüceloğlu, 2000). İnsanlar kavramlar ve düşüncelerini akıllarında iletişim yoluyla ortaya çıkarma, bunları değiştirme ve değerlendirme imkânına sahiptirler. Başkalarını etkilemek, onlardan etkilenmek, onlardan fayda sağlamak, onlara yardım etmek ve başarılar elde etmek iletişim yoluyla gerçekleşebilmektedir (Çalışkan, 2003). Etkili iletişim, başkalarının ilgi ve ihtiyaçlarının farkındalığını arttırmaktadır. Farkında olmak başkalarıyla çalışırken açık iletişimin teşvik edileceği gerekli beceriler için önemlidir (Akinnubi vd., 2012). İnsanların çevreye uyum sağlaması için gerekli en önemli unsurlardan biri olan iletişimin gerçekleştirilmesinde, en etkili rolü oynayan dili kullanma ve sözsüz iletişim becerisi, kaynağın etkili bir şekilde iletişim kurma becerisini yansıtmaktadır (Deniz, 2007). İletişim becerileri gelişmiş insanlar hayatlarında karşılaştıkları sorunlarla daha iyi başa çıkabilir, tatmin edici bir ilişki geliştirebilirler ve profesyonel hayatlarında daha başarılı olabilirler (Yılmaz ve Çimen, 2008). İletişimin doğru bir şekilde sürdürülebilmesi için kişinin duygu, düşünce ve davranışlarının bir bütün olması gerekmektedir. Bu bütünlük içerisinde iletişim anlam kazanmaktadır.

Yaşamın her aşamasında iletişim içinde olunmasına rağmen bazen çeşitli nedenlerle iletişimde aksamalar ve iletişim sürecinde anlaşmazlıklar ya da yanlış anlaşılmalara olabilmektedir. Bunun önemli nedenlerinden biri, iletişim sürecinde kişinin duygularını doğru bir şekilde anlayamayıp, anlatamamasıdır. İnsanın duygularının anlaşılmasının iletişimi etkilediğine ilişkin durumlar, iletişim sürecinde duyguların gücü üzerine araştırmalar yapılmasına öncü olmuş, özellikle son 30-40 yıllık dönemde bu konu sıklıkla psikoloji ve iletişim bilimlerinin uğraş alanı haline gelmiştir. İlgili alanyazın incelendiğinde, Ceyhan'ın (2000) yaptığı araştırmada duygularını çevrelerine rahatlıkla anlatamayan bireylerin iletişim sürecinde zorlanmakta olduğu, Çetinkaya ve Alparslan (2011) ile aynı şekilde Tutuk, Al ve Doğan'ın (2002) üniversite öğrencileriyle yaptıkları araştırmalarında da empatik duyarlılık ile iletişim becerileri arasında pozitif yönde ilişki olduğu belirtilmektedir. Can'ın (1991) araştırmasında ise ikna edici iletişim sürecinde duygular ne kadar çok kullanılırsa o kadar çok etkinin arttığı belirtilmektedir. Carlson ve Buskit'in (1997) yaptığı bir diğer araştırmada da duyguların varlığının gerçek nedeni olarak bireyin yaşamı süresince karşılaştığı olaylara uygun davranış biçimleri sergilemek olduğu belirtilmektedir. Bu araştırmalarda da görüldüğü gibi iletişim sürecinde duyguların farkındalığının ve ifade edebilmenin önemi vurgulanmaktadır. Ancak ne yazık ki günümüzde sanayileşme ve şehirleşmenin artmasıyla birlikte bireyler birbirinden uzaklaşarak yalnızlaşmaktadır. Bu uzaklaşma ile bireylerin duygularını fark ve ifade edebilmede sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Bireylerin yaşamında bu denli öneme ve işleve sahip olan duyguları fark edip ifade edebilmek söze dökülebilmek insanlık tarihi boyunca önemli bir sorun haline gelmiştir. Bu kapsamda aleksitimi kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Koçak, 2005). Aleksitimi, bireylerin duygularını farkedememesi, duygularındaki yoğunluğu anlayamaması ve duygularını ifade edememesi ile karakterize bir durumdur (Atasayar, 2011). Aleksitimi kavramı ilk defa Sifneos (1977) tarafından kullanılmıştır. Aleksitimi, Yunanca bir kelime olup a: yok, lexis: söz ve thymos: duygu sözcük ve eklerin birleşmesiyle ortaya çıkmış bir kavramdır (Sifneos, 1977). Aleksitimi kavramı Türkçe'de 'duygular için söz yokluğu' (Dereboy, 1990), 'duygusal ahrazlık' Şahin (1992) ve 'düşünce köleliği' (Dökmen, 2000) olarak belirtilmiştir. Günlük hayatta karşılaşılan ve ne kadar duygusuz, soğuk ve donuk bir suratı var olarak tanımlanan bireyler genelde aleksitimik kişilerdir. Aleksitimik kişiler, karşılaştıkları durumları duygusal tepki vermeden durumu sadece düşünce ve mantık olarak incelemektedir (Atasayar, 2011).

Aleksitimik bireylerin duyguları anlayıp ifade edememelerinden dolayı bu kişilerde empati kurma davranışı beklemek oldukça zor olmaktadır (Aaron vd., 2015). Bu bireyler duyguları öğrenmede zorluk yaşamakta ve onlar için duyguları anlamlandırmada bir o kadar güçleşmektedir (Atasayar, 2011). Bunun yanı sıra aleksitimik bireylerin duygusal kısırlıktan dolayı toplum içerisinde kendi gibi olma ve davranma konusunda sıkıntı yaşamaları oldukça yüksek görülmektedir (Koçak, 2002). Bu sıkıntıları yaşamamak içinde kendi duygularından daha çok başkalarına güvenmekte ve o kişilerin isteklerine göre davranmakta ve böylece çevreyle uyum içerisinde görünmektedirler (Atasayar, 2011). Görüldüğü üzere özellikle duygulanım bozuklukları üzerinde etkili olan aleksitiminin alanyazında birçok araştırmacının ilgisini çekmiş olduğu görülmektedir (Feldman vd., 2002, Motan ve Gençöz, 2007). Bunun yanı sıra kadınlar üzerinde depresyon, algı-

lanan sağlık durumu (Mattila ve diğerleri, 2006), depresyon düzeyleri (Erden, 2005), iletişimde sorun yaşama (Aksoy ve Çoban, 2017), madde bağımlılığı (Nehra vd., 2013), doğum sonrası anksiyete belirtileri (Karukivi vd., 2015), gibi spesifik konular ile aleksitimik özelliklerin incelendiği çalışmalara ulaşılmıştır. Ayrıca cinsiyet değişkenine göre aleksitimik özelliklerin incelendiği araştırmalara da ulaşılmıştır. Bu araştırmalarda erkeklerin kadınlara göre aleksitimik düzeyinin yüksek olduğu (Karukivi vd., 2015, Mattila vd., 2006) ya da cinsiyetler arası farklılığın olmadığını belirten sonuçlara ulaşılmıştır (Aksoy ve Çoban, 2017, Oktay ve Batıgün, 2014).

Aleksitimik bireyler, kendi duygularının farkında olamamalarının yanısıra diğer bireylerin de duygularını anlamada güçlük çekmektedirler (Aaron vd., 2015). Benzer şekilde duygusal farkındalığı olmayan bireyler iletişim kurdukları kişilerin sözlü ve sözsüz mesajlarının altında yatan anlamları anlayamadıklarından iletişimde sorun yaşanmaktadır (Aksoy ve Çoban, 2017). Alanyazında aleksitimi ile iletişim becerilerinin incelendiği araştırmaya ulaşılamamış, ancak üniversite öğrencilerinde gerçekleştirilen ‘Duygusal İfade Eğitimi Programı’nın aleksitimik özelliklerin azaltılmasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Koçak, 2005).

Bu nedenlerden dolayı iletişim süreci içerisinde duygularını doğru bir şekilde fark ve ifade edemeyen aleksitimik bireylerin iletişim becerileri kısıtlı kalabilmekte ve istemedikleri şeyleri bile çevreyle uyum içerisinde olmak amacıyla gerçekleştirebilmektedirler. Bu durum göz önüne alındığında aleksitimi düzeyindeki artış ile iletişim becerileri arasında yakın ilişki olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı :

Bu araştırmanın amacı ortaöğretim öğrencilerinin aleksitimi düzeyleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç kapsamında aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Öğrencilerinin aleksitimi düzeyleri ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Öğrencilerin aleksitimi düzeyi, yaş ve cinsiyet değişkenleri birlikte iletişim becerilerini anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?
3. Öğrencilerin aleksitimi ve iletişim beceri düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

2. Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modelini ilişkisel tarama modeli oluşturmaktadır. İlişkisel tarama modeli iki veya daha çok değişken arasındaki değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2016-2017 eğitim öğretim yılında Amasya il merkezinde ortaöğretim okullarına devam eden 395 (%50.12)’i kadın ve 393 (%49.88)’ü erkek olmak üzere toplamda 788 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcıların 220 (%27.91)’sinin 9.sınıfta, 205 (%26.26)’inin 10.sınıfta, 184 (%23.73)’ünün 11.sınıfta ve 179 (%22.71)’unun 12.sınıfta öğrenim gördükleri belirlenmiştir. Öğrencilerin yaş aralığı 14-17’dir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak Toronto Aleksitimi Ölçeği, İletişim Becerileri Envanteri kullanılmıştır

Toronto Aleksitimi Ölçeği : Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAÖ-20): Bagby ve arkadaşları (1994) tarafından geliştirilmiş olan Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAÖ)’nin Türkçe uyarlamasını Güleç ve arkadaşları (2009) yapmıştır. Likert tipi 1-5 arası puanlanan ve 20 maddeden oluşmuş bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Ölçek, duygularını tanımadada güçlük, duygularını söze dökmeye güçlük, dışa dönük düşünme olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu çalışmada puanların değerlendirilmesi toplam puan üzerinden yapılmıştır. Yüksek puan alanlar yüksek aleksitimik seviyeyi göstermektedir. Ölçeğinin Cronbach Alpha katsayısı .78 olarak bulunmuştur (Güleç vd., 2009).

İletişim Becerileri Envanteri : Ersanlı ve Balcı (1998) tarafından geliştirilen “İletişim Becerileri Envanteri”, Likert tipi 45 maddeden ve 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar madde içeriklerine göre; zihinsel, duygusal ve davranışsal olarak adlandırılmıştır. Bu çalışmada ölçek toplam puan üzerinden değerlendirilmiştir. Ölçekten yüksek puan alanların iletişim becerileri de yüksektir. Ölçeğin iç tutarlılığını belirlemek amacıyla uygulanan Cronbach Alpha katsayısı .72 olarak bulunmuştur. İletişim becerileri envanterinin toplam puanı ile alt ölçekler arasında .001 düzeyinde ve alt boyutların kendi içinde .001 korelasyon bulunmuştur (Ersan ve Balcı, 1998).

İşlem

Araştırma için Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan (Karar no:2016-113), Amasya il Milli Eğitim Müdürlüğü'nden, rastgele seçilen liselerin müdürlerinden ve uygulamanın yapıldığı ders saatlerindeki sorumlu öğretmenlerden de ilgili ölçme araçlarının uygulanabilmesi için gerekli izinler alınmıştır. Uygunluk örnekleme yöntemine göre ulaşılabilen öğrenciler çalışma hakkında bilgilendirildikten sonra ölçme araçları uygulanmıştır. Uygunluk örnekleme yöntemi hem kolay ulaşılabilir hem de çalışmaya katılmaya gönüllü olan örnekleme seçme şeklidir (Baki ve Gökçek, 2012). Uygulama süresi yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Öğrencilerin aleksitimi düzeyleri ile iletişim becerileri puanlarının normal dağıldığı Kolmogorov-Smirnov testi, çarpıklık ve basıklık katsayısına bakılarak incelenmiş ve elde edilen sonuçların anlamlılık değerlerinin $p > .05$ olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre verilerin normal dağıldığı tespit edilmiş ve verilerin analizinde parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Öğrencilerin aleksitimi düzeyi ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu, öğrencilerin aleksitimi düzeyi, yaş ve cinsiyet değişkenleri birlikte iletişim becerilerini anlamlı bir şekilde yordayıp yordamadığı Çoklu Regresyon ile değerlendirilmiştir. Regresyon katsayılarının analizi için t testi uygulanmıştır. Öğrencilerin aleksitimi düzeyi ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin cinsiyete göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirleyebilmek için de MANOVA (multivariate analysis of variance) uygulanmıştır. Anlamlı çıkan farkın kaynağını belirlemek amacıyla bir sonraki aşama da t testi uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 23.0 paket programı ile analiz edilmiştir.

3. Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, araştırma sorularını test etmek amacıyla yapılan istatistiksel analizler ve bu analizler sonucu elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Öğrencilerin aleksitimi düzeyleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Aleksitimi Düzeyi İle İletişim Becerileri Arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon Analizi Sonuçları

	Aleksitimi	İletişim Becerisi
Aleksitimi	1	-.556
İletişim Becerisi	-.556	1

* $p < .01$

Tablo 1'de Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu sonucunda aleksitimi düzeyi ile iletişim becerisi arasında negatif yönde ($r = -.559$; $p < .01$) yüksek dereceli ilişki tespit edilmiştir.

Öğrencilerin aleksitimi düzeyi, yaş ve cinsiyet değişkenleri birlikte iletişim becerilerini anlamlı bir şekilde yordayıp yordamadığını incelemek için çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. İletişim Becerilerinin Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	Beta	t	p	F
Sabit	224.273	3.127		71.727	.000	156.058
Aleksitimi	-.997	.050	-.567	-19.963	.000*	
Yaş	-2.517	.438	-.163	-5.748	.000*	
Cinsiyet	-4.809	.984	-.138	-4.885	.000*	
R=.613	R ² =.376	p<.01*				

Bağımlı değişken: İletişim, Bağımsız değişken: Aleksitimi, cinsiyet, yaş

Tablo 2'de aleksitimi, yaş ve cinsiyet değişkenleri birlikte iletişim becerileri puanları ile anlamlı düzeyde negatif yönde bir ilişki vermektedir ($r = .613$, $r^2 = .376$, $F = 156.058$, $p < .01$). Yapılan korelasyon analizi ile aleksitimi düzeyi ve yaş yükseldikçe, iletişim beceri puanlarının azaldığı, erkeklerin iletişim puanlarının düştüğü, kızların ise iletişim puanlarının yükseldiği bulunmuştur. Adı geçen üç değişkenin birlikte, iletişim becerilerini açıklama oranı % 38'dir.

Standardize edilmiş regresyon katsayısına göre yordayıcı değişkenlerin iletişim becerileri üzerindeki görece önem sırası aleksitimi, yaş ve cinsiyettir.

Öğrencilerin aleksitimi ve iletişim beceri düzeyleri cinsiyet faktörüne göre MANOVA analizi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Cinsiyete Göre Aleksitimi ve İletişim Becerileri Düzeylerine İlişkin MANOVA Analizi Sonuçları

Etki	Değer	F	Denence	Standart Hata	p	Eta Kare (η^2)
Cinsiyet	Pillai’s Trace	.024				
	Wilk’s Lambda	.976	9.704	2.00	785.00	.000*
	Hotelling’s Trace	.025				.024
	Roy’s Largest root	.025				

* $p < .01$

Tablo 3’de ortaöğretim öğrencilerinin aleksitimi ve iletişim becerileri ölçeklerinden aldıkları puanlar ile cinsiyet değişkeni açısından yapılan analiz anlamlı farklılık ortaya koymaktadır (*Wilks’ Lambda* $\Lambda = .976$, $p = .000 < .01$). Bu bulgu öğrencilerinin aleksitimi ve iletişim beceri puanlarının cinsiyete göre değiştiğini göstermektedir. Anlamsal farkın büyüklüğünü gösteren eta kare değeri ise .024 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyetine göre aleksitimi ve iletişim becerileri düzeylerindeki etkisinin düşük düzeyde olduğu söylenebilir. Bu tabloda yer alan etki büyüklüğü istatistiğine göre cinsiyet değişkeni aleksitimi ve iletişim becerisi değişkenlerindeki varyansın %2.4’ünü açıklamaktadır. MANOVA sonucunda çıkan farkın nedenini belirlemek amacıyla bir sonraki aşama da T testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4. Cinsiyete Göre Öğrencilerinin Aleksitimi Ve İletişim Becerileri Puanlarının Sonuçları

	Cinsiyet	n	X	sd	t	p
Aleksitimi	Kadın	395	51.97	16.299	0.713	0.476
	Erkek	393	51.48	18.023		
İletişim Becerileri	Kadın	395	161.71	16.299	3,420	.001*
	Erkek	393	157.49	18.495		

$P < .01$ *

Tablo 4’de ortaöğrenime devam eden öğrencilerin aleksitimi düzeylerinde cinsiyet değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p = .476 > .05$). İletişim becerileri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p = .001 < .01$). İletişim becerileri ölçeğinde kadın öğrencilerin puan ortalaması (161.71) erkek öğrencilerin puan ortalamasından (157.49) anlamlı olarak daha yüksektir. Bir başka deyişle kadınların iletişim becerileri puanları erkeklerden daha yüksektir.

4. Tartışma

Ortaöğretim öğrencilerinin aleksitimi düzeyleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada, aleksitimi düzeyi ile iletişim becerileri arasında negatif yönde yüksek dereceli bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aleksitimikler iç dünyalarından uzak, son derece sade, mekanik, robot gibi devam eden bir yaşam sürdürmekte ve karşılaştıkları sorunları derine inerek incelemektense yüzeysel olarak ele alarak kısa yoldan sorunu çözüp aynı sorunun tekrar ortaya çıkmasını önlemek için tedbirler almaktadırlar (Direk, 2008). Aleksitimik özellik taşıyan bireylerin duygularını tanımlaması, fark ve ifade etmesinin güç olması nedeniyle duygusal kısırlık yaşamaktadırlar (Atasayar, 2011; Koçak, 2005). Bu nedenledir ki aleksitimik bireylerin toplum içerisinde kendi gibi olma ve davranma konusunda sıkıntı yaşamalarının çok yüksek olması ve bu bireylerin empati kuramamalarını kaçınılmaz bir hale getirmektedir (Krystal, 1979). Aleksitimik bireyler, toplum içerisindeki bireylerle ve toplumla ilişki kurarken yaşamış oldukları tatsız bir durumla ilgili duyguları üzerine konuşurken duygularını ifade etmek yerine düşüncelerinden ya da neler yaptıklarından bahsetmektedirler (Dereboy, 1990). Aleksitimiklerin duygularını fark ve ifade edememeleri ve duygularıyla bedensel duyularını ayırt edememelerinden dolayı kişiler arası iletişimde güçlük çekmektedirler (Özdemir, Güreş ve Gürgen, 2011; Şaşıoğlu, Gürol ve Tosun, 2014; Besharat, 2010). Yine araştırmanın bulgusunu iletişim becerilerini etkileyen faktörlerle ilgili yapılan araştırmalar da desteklemektedir. Bu araştırmalarda; Ceyhan (2000), duygularını çevrelere rahatlıkla anlatamayan bireylerin iletişim sürecinde zorlanmakta olduğunu, Çetinkaya ve Alparşlan (2011) ile yine benzer bir şekilde Tutuk, Al ve Doğan’ın (2002) üniversite öğrencileriyle yaptıkları araştırmalarında da empatik duyarlılıkla iletişim becerileri arasında pozitif yönde ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Yapılan bu çalışmada öğrencilerin aleksitimi düzeyi, yaş ve cinsiyet değişkenlerinin iletişim becerilerinin anlamlı yordayıcısı olduğu görülmektedir. Bireyin düşünmesi, duygulanması, ihtiyaçlarının farkına varması, kendi içini göz-

lememesi, kendine sorular sorması ve rüyalar görerek kendi içinden iletiler alması iç iletişim olarak ifade edilmektedir (Dökmen, 2003). Aleksitimik bireylerin ise duygularını fark ve ifade edememesi, olayları çok fazla düşünmeden hemen çözüm yolu bulma eğiliminde olmaları ve aleksitimi düzeyi arttıkça hayal etmelerinde kısıtlılık yaşamaktadırlar (Lesser, 1981). Bu durumun iletişimi olumsuz etkileyebileceğini düşündürmektedir. Yüksel ve Şahin (2008) ise iletişim becerisinin de saygı ve empati temelli olmanın, duygu ve düşüncelerini ben dili ile aktarabilmenin önemli olduğunu belirtmektedir. Aleksitimi, hasta ya da sağlıklı bireylerde bedensel duyuların ayrıştırılmasında güçlük, empatik olamama, duyguları ifade edememe, duygu ve düşünceleri ayırt edememe, işe vuruk düşünmeye eğilim özelliklerini içeren bir kişilik özelliği görülmektedir (Nemiah, 2000; Duddu ve İsaac, 2003). Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere ulaşılan çalışma bulgusunun ilgili literatür tarafından desteklendiği söylenebilir.

Yaşa göre incelendiğinde ise yaş yükseldikçe aleksitimi düzeyinin arttığı ve iletişim düzeyinin azaldığı bulunmuştur. Bu sonuca göre ortaöğretimde okuyan öğrencilerin ergenlik döneminde oldukları düşünüldüğünde yaşları yükseldikçe çevreden tepki alacaklarını düşünerek kendilerini ifadede çekimser davrandıkları ifade edilebilir. Literatürde yaşa göre farklılıkların incelendiğinde yaş yükseldikçe duyguları ifade etmede güçlükler yaşandığı ve empatik eğilimlerinin azaldığı belirtilmektedir (Çetin, 2010; Durakoğlu ve Gökçearsan, 2010). Bireyin empati yeteneği düşükse o kişi insanlarla iletişim kurmada ve duygularını başka insanlara ifade etmede yetersiz kalmaktadır (Durakoğlu ve Gökçearsan, 2010). Dolayısıyla yaş yükseldikçe bireylerin aleksitimi düzeylerinin arttığı ve bunun sonucunda duygularını ifade etmede ve iletişim kurmada güçlük yaşandığı söylenebilir.

Çalışmada cinsiyet değişkeni açısından ortaöğretim öğrencilerinin aleksitimi ve iletişim becerileri puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda cinsiyete dayalı farkın kaynağına bakıldığında ise; öğrencilerin aleksitimi düzeyi ile cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir fark bulunmazken, iletişim becerileri puanları bakımından kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Aleksitimi ile ilgili yapılan bazı araştırmalarda cinsiyet değişkeninin aleksitimi düzeyinde anlamlı bir fark oluşturmadığı (Ergün, 2008; Batıgün ve Büyükaşahin, 2008; Aydemir, 2010; Yıldız, 2013; Aktay, 2014; Gürsoy, 2015) tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmalar araştırma sonucunu desteklemektedir. Bazı araştırmalarda ise aleksitimi düzeyi cinsiyete göre anlamlı farklılıklar (Türk, 1992; Koçak, 2002; Epözdemir, 2012; Genç, 2015) olduğu görülmüştür. Ulaşılan bu araştırmaların çalışma bulgusunu desteklediği söylenebilir. İletişim becerilerinin cinsiyet değişkenine göre incelendiği araştırmalarda da farklı sonuçlar bulunmaktadır. İletişim becerileri ile ilgili yapılan bazı araştırmalarda cinsiyet değişkeninin kızlar lehine anlamlı bir fark oluşturduğu (Görür, 2001; Alkaya, 2004; Altıntaş, 2006; Nacar, 2010; Karıcı, 2010; Kartal, 2013), bazı araştırmalarda farkın olmadığı (Yılmaz, 2007; Acar, 2009; Dalkılıç, 2011), bazı araştırmalarda ise iletişim becerisinin erkekler lehine anlamlı bir fark oluşturduğu (Akin, 2011; Levent, 2011; Aydın, 2012; Sağay, 2013) belirlenmiştir. İletişim becerisinin cinsiyet değişkenine göre kızlar lehine anlamlı farkın ortaya çıktığı çalışmalar araştırma sonucunu desteklemektedir. Araştırmanın sınırlılıkları açısından değerlendirildiğinde; bu çalışma Amasya il merkezindeki ortaöğretim okullarından rastgele seçilen ve ulaşılabilen öğrencilerle yapılmıştır. Bu nedenle çalışmadan elde edilen bulgular sadece bu çalışmanın yapıldığı okullardaki öğrencileri kapsamaktadır. Elde edilen bulgular kullanılan ölçme araçlarındaki bilgilere sınırlıdır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin aleksitimik düzeyleri ile iletişim becerileri arasında negatif bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin duygusal farkındalığını ve iletişim becerilerini artırabilmek için aleksitimik düzeylerine yönelik eğitim programları düzenlenmesi önerilmektedir.

5. Kaynakça

- Aaron R.V., Benson T.L., & Park S. (2015) Investigating the role of alexithymia On the empathic deficits found in schizotypy and autism spectrum traits, *Personality and Individual Differences*, 77, 215-20.
- Acar, H. (2009). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Akin, Z. (2011). İlköğretim beşinci sınıf öğretim programlarında duygusal zekâya ilişkin kazanımların ve etkinliklerin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Akinub O.P., Gbadeyan C.O., Fashiku C.O., & Kayode D.J. (2012). Effective communication: a tool for improvement of secondary school management. *Journal of Education and Practice*, 3(7),105-110.
- Aksoy M., & Çoban İ.G. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin aleksitimi düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 14 (1), 45-51.
- Aktay, M. (2014). Üniversite öğrencilerinde aleksitimi ve depresyonun yordayıcısı olarak bağlanma sitilleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Alkaya, Y. (2004). Lise öğrencilerinin iletişim ve empati becerilerinin sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- Altıntaş, G. (2006). Liseli ergenlerin kişilerarası iletişim becerileri ile akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Atasayar, M. (2011). Ergenlerin aleksitimik özelliklerinin psikolojik belirtileri ve yaşam doyumları ile ilişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Aydemir, A. (2010). Çocuk ve ergenlerde obezite, depresyon ve aleksitimi düzeyleri arasındaki ilişki: İstanbul örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Aydın, E. (2012). Üniversite öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirmeleri ile sosyal uyum ve iletişim becerileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Bagby R.M., Parker J.D.A., & Taylor G.J. (1994). The twenty-item toronto alexithymia scale-1 item selection and cross validation of the factor structure. *Journal of Psychosomatic Research*, 38, 23-32.
- Batıgün A.D., & Büyükaşahin A. (2008). Aleksitimi: Psikolojik Belirtiler ve Bağlanma Stilleri, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 11 (3), 105-114.
- Besharat M.A. (2010). Relationships of alexithymia with coping styles and interpersonal problems. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 614-618.
- Can, B. (1991). İkna edici iletişimde duygu ve mantık kullanımı. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Carlson, N. R., & Buskit, W. (1997). Psychology – The science of behavior. 5. Edition, USA: Allyn and Bacon
- Ceyhan, E. (2000). Çocuk gelişimi ve psikolojisi. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 6, 59-210.
- Cüceloğlu, D. (2000). İnsan İnsana. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çalışkan, N. (2003). Sınıf öğretmenlerinin sözel olmayan iletişim davranışlarının değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Çetin, U. F. (2010). Ortaöğretim düzeyi gençlerde dindarlık empati ilişkisi (Isparta örneği). Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Çetinkaya Z. (2011). Identifying the opinions of the turkish prospective teachers regarding the communication skills, *Kastamonu Education Journal*, 19(2), 567-576.
- Çetinkaya Ö., & Alparlan A.M. (2011). The effect of emotional intelligence on communication skills: an investigation on university students, *The Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*, 16(1), 363-377.
- Dalkılıç, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin sportif faaliyetlere katılım düzeyi ve iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Karaman.
- Deniz, K (2007). A study on persuading students through speaking and listening at the second stage of the primary education. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Dereboy İ.F. (1990). Aleksitimi: Bir gözden geçirme, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 3, 157-167.
- Direk, N. (2008). Miyofasiyal ağrı sendromu hastalarında kişilik bozukluğu, öfke ve aleksitimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Dökmen, Ü. (2000). Yarına kim kalacak? Evrenle uyumlaşma sürecinde var olmak, gelişmek, uzlaşmak. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2003). İletişim çatışmaları ve empati. 22. Basım, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Duddu V., & Isaac M.K., Chaturvedi S.K. (2003). Alexithymia in somatoform and depressive disorders. *Journal of Psychosomatic Research*, 54, 435-438.
- Durakoğlu A., & Gökçearslan Ş. (2010). Lise öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerinin çeşitli değişkenlerle ilişkisi. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5(3), 1-11.
- Epözdemir H. (2012). Aleksitimi psikolojik bir semptom mu yoksa bir kişilik özelliği mi? *Türk Psikoloji Yazıları*, 15(40), 25-45.
- Erden D. (2005). Farklı yetiştirme koşullarının aleksitimi, depresyon ve psikiyatrik belirtilerle ilişkisi. *Klinik Psikiyatri*, 8, 60-66.
- Ergün, H. (2008). 14-18 yaş arası ergenler ve ebeveynlerinde aleksitimik özellikler, ebeveyn tutumları, bağlanma ve bağımlılık. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ersanlı K., & Balcı S. (1998). İletişim becerileri envanterinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 10 (2), 7-12.
- Feldman J.M., Lehrer P.M., & Hochron S.M. (2002). The predictive value of the toronto alexithymia scale among patients with asthma. *Journal of Psychosomatic Research*, 53, 1049-1052.
- Genç, H. (2015). Zihinsel engelli çocuklara sahip anne ve babaların yaşam doyumlarının ve aleksitimik düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Görür, D. (2001). Lise öğrencilerinin iletişim becerilerini değerlendirmenin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Güleç H., Köse S., Güleç M.Y., Çitak S., Evren C., Borckardt J., & Sayar K. (2009). Reliability and factorial validity of the turkish version of the 20-item toronto alexithymia scale (TAS-20). *Bulletin of Clinical Psychopharmacology*, 19(3), 214-220.

- Gürsoy, T. (2015). 13-15 yaş grubundaki bireylerde empatinin aleksitimi düzeyleri üzerindeki etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Karacı Y. (2010). İletişim meslek lisesi öğrencilerinin empatik iletişim beceri düzeylerinin incelenmesi (Ankara İl Örneği). *Selçuk İletişim*, 6 (4), 155-167.
- Karukivi M., Tolvanen M., Karlsson H., & Karlsson L. (2015). Alexithymia and postpartum anxiety and depression symptoms: a follow-up study in a pregnancy cohort. *Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology*, 36(4), 142-147.
- Kartal, M. (2013). Ortaöğretim öğrencilerinin bazı değişkenlere göre öznel iyi oluş ve iletişim becerileri düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Koçak R. (2002). Aleksitimi: Kuramsal çerçeve tedavi yaklaşımları ve ilgili araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35, 185-197.
- Koçak R. (2005). Duygusal ifade eğitimi programının üniversite öğrencilerinin aleksitimi ve yalnızlık düzeylerine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(23), 29-45.
- Krystal H. J. (1979). Alexithymia and psychotherapy. *American Journal of Psychotherapy*, 33 (1), 17-31.
- Mattila A.K., Salminen J.K., Nummi T., & Joukamaa M. (2006). Age is strongly associated with alexithymia in the general population. *Journal of Psychosomatic Research*, 61(5), 629-35.
- Motan İ., & Gençöz T. (2007). Aleksitimi boyutlarının depresyon ve anksiyete belirtileri ile ilişkileri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18(4), 333-343.
- Lesser, I.M. (1981). A Review of the Alexithymia Concept, *Psychosomatic Medicine*, 43, (6), 531-543.
- Levent, B. (2011). Sınıf öğretmenlerinin kişilik özelliklerinin iletişim becerilerine etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Nacar, F. S. (2010). Sınıf öğretmenlerinin iletişim ve kişiler arası problem çözme becerilerinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Nehra D.K., & Kumar P., Sharma V., Nehra S. (2013). Alexithymia and emotional intelligence among people with cannabis dependence and healthy control: a comparative study. *Dysphrenia*, 5, 1-8.
- Nemiah J.C. (2000). A Psychodynamic view of psychosomatic medicine, *Psychosomatic Medicine*, 62, 299-303.
- Oktay B., & Batıgün AD. (2014). Aleksitimi: Bağlanma: Benlik algısı, kişilerarası ilişki tarzları ve öfke. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17 (33), 31-40.
- Özdemir N., Güreş, A., & Güreş, Ş. (2011). Oryantring sporcularında aleksitimi ve yalnızlık düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Atabesbd*, 13 (3), 27-34.
- Sağay, F. (2013). Ortaöğretim öğrencilerin görsel iletişim araçlarını kullanım biçiminin öfke ve iletişim becerileri üzerine etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Sifneos P. E. (1977). The Phenomen of alexithymia. *Psychother Psychoson*, (37), 47-54.
- Şahin H. (1992). Peptik ülser ve aleksitimi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2(3), 25-30.
- Şaşıoğlu M., Gülol, Ç., & Tosun, A. (2014). Aleksitimi kavramı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5 (4), 507-527.
- Tutuk A., Al, D., Doğan, S. (2002). Hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerisi ve empati düzeylerinin belirlenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 6(2), 36-41.
- Türk, M. (1992). Üniversite öğrencilerinde aleksitimik özellikler ile ruh sağlığı arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, İzmir.
- Yıldız, B. (2013). Çocuklarda maddi değere verilen önemle aleksitimi arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Yılmaz, B. (2007). Üniversite öğrencilerinin kişiler arası iletişim beceriler ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Üniversitesi, Muğla.
- Yüksel-Şahin, F. (2008). Ortaöğretimdeki öğrenci görüşlerine göre psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-26.